

Literatura:

1. Rudolf Filipović: Početna faza rada na projektu »Kontrastivna analiza hrvatskosrpskog i engleskog jezika«. Jugoslovenski projekt za kontrastivnu analizu srpskohrvatskog i engleskog jezika. Prilozi i građa 1, Zagreb 1969, str. 4—9.
2. Grammatika russkogo jazyka. Tom I. Akademija nauk SSSR, Moskva 1953.
3. Slovenska slovnica. Sestavili A. Bajec, R. Kolarič, M. Rupel. Ljubljana 1956.
4. Jože Toporišič: Slovenski knjižni jezik I—III. Maribor 1965—1967.
5. Jože Toporišič: Zakaj ne po slovensko. Ljubljana 1969.
6. Franc Jakopin: Slovnica ruskega knjižnega jezika. Ljubljana 1968.
7. N. S. Valgina in drugi: Sovremennyy russkij jazyk. Izdanie 3-e, »Vysšaja škola«, Moskva 1966.
8. I. M. Pul'kina: Učebnik russkogo jazyka dlja studentov inostrancev. Četvrtoe izdanie, Moskva 1968.
9. A. N. Gvozdev: Sovremennyy russkij literaturnyj jazyk. Cast' I. Izdanie vtoroe, Moskva 1961.
10. Slovar slovenskega knjižnega jezika I. Ljubljana 1970.
11. Slovenski pravopis. Ljubljana 1962.
12. S. I. Ožegov: Slovar' russkogo jazyka. Moskva 1963.
13. Slovar' russkogo jazyka I—IV. Moskva 1957—1961.
14. V. V. Vinogradov: Russkij jazyk. Moskva—Leningrad 1947.
15. A. E. Suprun: Imja čislitel'noe i ego izučenie v škole. Moskva 1964 (z obširno bibliografijo).
16. The Yugoslav Serbo-Croatian—English Contrastive Project. Publications. A. Reports 3. Zagreb 1970, str. 153.
17. Dora Maček: Numeratives and Quantitatives in English and Serbo-Croatian. The Yugoslav Serbo-Croatian—English Contrastive Project. A. Reports 2. Zagreb 1970, str. 56—77.
18. Robert P. Stockwell in drugi: The Grammatical Structures of English and Spanish. The University of Chicago Press. Chicago and London 1966.

Zapiski, ocene in poročila

ODLIČEN RUSKI PRIKAZ SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI MED OBEMA VOJNAMA

V zborniku Zamejske slovanske literature 20. stoletja, ki ga je lansko leto (1970) izdala Akademija znanosti in umetnosti ZSSR oziroma njen inštitut za slavistiko in balkanistiko, je znana moskovska slovenistka Jevgenija I. Rjabova objavila skoraj 30 strani obsegajoč pregled slovenske literature iz časa med obema vojnama (1918—1941). U zelo veliko mero poznavanja gradiva ter ustrezne literature je kot temeljno smer v razvoju te književnosti prikazala evolucijo pisateljev in poetov iz nerealizma (ekspresionizma) v realizem, ki je »privlačil vse zdrave sile, stremeče po konstruktivni udeležbi v progresu svoje dežele«. Ta proces naj bi se v bistvu začel že z odmevi in vplivi oktobrske revolucije takoj po prvi svetovni vojni, svoj višek pa dosegel s takkoimenovanim socialnim realizmom, ki ga predstavljajo Kranjec, Potrč, Ingolič, Kosmač. Tesno je povezan z globljim dojemanjem socialnih pritislovij na vasi, ki so jih znali prav književniki socialnega realizma povezoovati s širokimi občepolitičnimi procesi časa bolje od predhodnikov-kritičnih realistov (Kreft, Kozaka, Bevk) in seveda še veliko bolje od ekspresionistov iz dvajsetih let. — Po intenzivnosti, zgodovinskoosti in »znanstvenosti metode opazovanja

sveta« ter njegovega prenašanja v literaturo loči Rjabova tele poglavitne literarne struje in pojave med obema vojnama: dediče moderne, religiozno in kozmično usmerjeni ekspresionizem, socialni in revolucionarni ekspresionizem, anarhične tokove (besedni eksperiment, Podbevšek idr.), šibkejši sočasni slovenski proletkult, kritični ter končno socialni realizem. Resda je takšna delitev iz slovenske literarne zgodovine bolj ali manj znana, treba pa je ugotoviti, da jo je Rjabova ubesedila zelo logično in razvidno, vanjo pa z veliko mero spretnosti vključila tudi krajše označitve vseh vidnejših medvojnih slovenskih besednih umetnikov. Hkrati je treba tudi ugotoviti, da je to storila z veliko mero naklonjenosti: celo pri takšnih piscih, ki njenemu temeljnemu konceptu ne bi smeli biti prehudo pri srcu, denimo pri Preglju ali A. Vodniku, katerih »podoba sveta ... (sicer) podlega subjektivistični deformaciji«. Sem ali tja se resda prikrade vmes kakšna faktografska pomankljivost (Meško ni le Ksaver, pri Golii manjka letnica smrti — 1959 naslovi književnih del so prevajani nekoliko svobodno ipd.), v glavnem pa je treba ugotoviti, da smo s to razpravo dobili jasen, logičen, po naklonjenosti predmetu pa že

kar reklamen pregled polpretekle slovenske literature (ne da bi seveda s takšno oznako hoteli kakorkoli zmanjševati strokovno vrednost razprave).

S takšnim priznanjem bi lahko poročilo tudi končali, ko ne bi kritično merilo, ki ga Rjabova pri opisovanju in ocenjevanju te literature, pa tudi pri grajenju temeljne teze, ponujalo priložnosti za neko načelno opombo. — To kritično merilo je sicer znano iz sovjetske oficialne vede in treba je že vnaprej pribiti, da ga avtorica ni nikoli uredniševala v pretirani ali celo zadržni obliki, marveč vseskozi nekako vljudno trdno ali pa opisno kritično. Gre za polemichen in odklonilen odnos do vsega, kar ni realistično v literaturi. Estetski kriterij realizma se pri tem hkrati pogosto identificira z ideološko-političnim, ki tiči za merilom privržnosti nazorskim izhodiščem oktobrske revolucije. Ker pa je zgodovina prav v času velike oktobrske revolucije porodila nešteto umetniških ambicij in naporov, ki kljub skrajni zvestobi tej revoluciji slogovno le niso realistične narave, tiči oficialno delo današnjega sovjetskega literarnega zgodovinarja kar naprej sredi hude zadrege: kako ovrednotiti ves revolucijski literarni realizem — še posebno, ko ga pogosto kot umetnost ceni ves svet. Zadrega je huda in nerazrešljivo protislovna, zato jo je najlažje prebresti s premolkom. Če pa jo le skuša kdo logično razplesti, postane lahko položaj prav nenavaden. — Tako je naprimer na majskem simpoziju o tipologiji slovanskih literatur, ki ga je v Moskvi organiziral že omenjeni inštitut za slavistiko in balkanistiko AN ZSSR, eden izmed mlajših nastopajočih skušal na vso silo prikazati sovjetski futurizem dvajsetih let in še nekatere druge sočasne izme kot »šole« socialističnega realizma; kot nekaj skratka, kar ni v nikakršnem nasprotju s tem realizmom: tako futurizem kot realizem tega časa naj bi namreč imela pred očmi enako vizijo družbe, enake nazore o zgodovinskih procesih.

Zdi se, da se tudi avtorica razprave, o kateri poročamo na tem mestu, prav zaradi takšnega generalnega oficialnega predsodka do vsega nerealističnega počuti pri ocenjevanju nekaterih ekspresionističnih in izmičnih slovstvenih pojavov iz slovenske literature 20-ih let marsikdaj nekako nelagodno. Težko je namreč s takšnega stališča razumeti dejstvo, da je naprimer Kosovel v svoji najbolj proletarsko-revolucionarni periodi šel s formnim in jezikovnim eksperimentom najdlje in da je istočasno, ko sam priznava svoj premik v politično in na-

zorsko levico, izjavljal, da gre v obliki med »najnovejše« (Integrali '26): in gre res v kolovoz, v destrukcijo logične sintakse, v likovno poezijo — podobno kot ruska »zaumna poezija« —, ne da bi njegov socialni angažman na leviici s tem kaj oslabil. — Ali pa pojav kot je revija Tank — sicer kratke a zanimive sape: ali je res bolj anarhoiden in nazorsko manj znanstven od zgodnjega Potrča, ko pa šteje naprimer za svojega sodelavca tudi takratnega sovjetskega ministra Lunačarskega? In pred tem Rdeči pilot, kjer Podbevšek tako zelo slabega imena deklarativno črno na belem ugotavlja taisto temeljno antagonistično strukturo buržoazne družbe kakor kasnejši kritični in socialni realisti, predpisuje pa tudi isto revolucijsko zdravilo!

Treba je razumeti: gre za eno izmed platform oficialne sovjetske literarne zgodovine. Ta se kar naprej otepa z zadrego, kaj naprimer z vodilnim futurističnim oz. socialističnim realinom Majakovskim pa še celo vrsto nenavadno odličnih poetov in mislecev iz dvajsetih let, kaj z njimi, ko pa so bili do zadnje kaplje krvi predani sovjetski revoluciji (tudi kot literati!), zraven pa gojili vrsto »zmotnih« prepričanj, med katerimi ni bilo zadnje tisto, da je treba za docela novo družbo iznajti tudi docela novo umetnost — pa ne samo nazorsko, marveč tudi oblikovno.

Na tem mestu se nam tako ponuja zapis neke hipoteze, ki ne spada docela sem in je morda celo nekoliko laična, ki pa se sama od sebe nekako vsiljuje ob prebiranju najrazličnejših polemik, deklaracij, manifestov, esejev in resolucij brezštevilnih sovjetskih književniških grupacij iz 20-ih let: od »kuznice« ali vapovcev prek konstruktivistov do imazinistov in lefovcev. Med njimi sta prazaprav cvetela le dva temeljna pogleda na literaturo: prvi se je razrasel sredi inteligence in je temeljil na prepričanju, da nove nazorske in socialne kvalitete nujno rojevajo tudi nove estetske (slogovne) kvalitete, zato tod tudi velik poudarek na teoriji in praksi formnega eksperimenta. Drugi je temeljil na preprostem prenosu parole »oblast delavcem« v območje umetnosti; kakor je odzvonilo buržujem v politiki in gospodarstvu, tako naj jim tudi v umetnosti; resnično podoba delavskega življenja lahko izpiše le delavčeva roka — nastal je proletkult.

Zadeva v to nekoliko občutljivo smer ni prida raziskana, ampak za visokoletečimi parolami ter načelnimi nastopi se iz formulacij takratnega tovrstnega pisanja daje

prepegosto slutiti manj principialna klikarska borba, banalen boj za udeležbo pri proračunu, za povrh pa obstaja tudi občutek, da se je za obema grupacijama kamuflirala odločilna politična borba. Medtem ko je Trocki s svojimi podpiral predvsem »nerealiste« in njihovo zahtevo po novi umetnosti za novo družbo, so proletkultovci in sile, ki so pač tičale za njimi, Trockega še za njegove polne moči nič kaj previdno napadale s paradami o brezpartijnosti, brezrazrednosti, dekadenčnosti ipd. te in takšne umetnosti. Po zmagi stalinizma nad trockizmom zelo hitro namreč oslabi v SZ tudi vsa »dekadentna« (= nerealistična) umetnost, dokončno pa se kot dominantna in oficialna izoblikuje tudi doktrina socialističnega realizma, ki je sicer kot ena izmed variant obstajala že od leta 1918 naprej. — Ostaja torej vtis, da je današnja doktrinarna naklonjenost realizmu v sovjetski literaturi in literarno-znanstveni praksi že lep čas doslej bolj kone čudaški petrefakt, nekakšen kar naprej ponavljajoči se recidivum neke-

ga že zdavnaj preseženega ideološkega, političnega in navsezadnje tudi klikarskega obračuna, v katerem je bila umetnost udeležena le kot videz. Ostaja tudi vtis, da bi bil za sicer pogosto več kot odlično sovjetsko literarno znanost o umetnosti, pa tudi za umetnost samo, že enkrat čas, da bi s takšnega ali podobnega zornega kota še enkrat, brez atavističnih predsodkov podrobno pretresla dvajseta ter začetek tridesetih let, pošteno priznala, kako je enako čisto kot realizem služila revoluciji tudi izmična umetnost, da navsedenje to zmeraj tudi zmore ter da je nesmiselno pretoge doktrinarne posledice političnega obračuna izpred štiridesetih let kot znanstveno metodo gojiti še danes. Ko pa je njen *raison* že zdavnaj mrtev.

— Toliko ob robu. Sicer pa ostaja: za inteligentna, naklonjena in pronicljiva prizadevanja Jegenije I. Rjabove more biti slovenska kultura avtorici samo hvaležna.

M. Kmecl
Filozofska fakulteta v Ljubljani

IZHAJATI JE ZAČELA ZBIRKA LIRIKA

Mladinska knjiga v Ljubljani je začela izdajati novo knjižno zbirko Lirika, ki jo ureja pesnik, prevajalec in predavatelj na frankfurtski univerzi Lojze Krakar. Med prvimi šestimi avtorji po stilni usmerjenosti eden pripada antiki, kar trije romantiki, eden realizmu in eden smerem po vojni. Slovensko literaturo zastopa en sam, drugi sodijo v evropsko oziroma svetovno.

Pesmi Grkinje Sapho razodevajo žensko nežno ljubezensko in svatovsko liriko, ki se je, žal, največ ohranila le v odlomkih. Prevodi so deloma Sovretovi, deloma Gantarjevi, prvi so neredko že kar iskano arhaični. Gantarjeva spremna beseda poetično parafrazira Sappina čustva in zavrača sporočilo o njenem lezbijstvu.

Francoski romantik Musset tako v ciklu Noči kot v krajših pesmih na pol čustveno, na pol premišljujoče izpoveduje svojo ljubezensko strast in boleče razočaranje v raznih možnih otenkih. Avtorja Noči je s poslušom izbral in prevedel Menart, pesmim je dodal nekaj potrebnih opomb in napisal dobro spremno besedo, ki pa jo kazni več pravopisnih napak.

Češki romantik Mácha v lirskih pesmih z značilnima prispodobama mesečine in grobar izpoveduje varljivost hrepenenja in

minljivost življenja. Isti ideji izraža tudi pesnitev Maj, ki pripoveduje zgodbo o maščevanju za prevarano ljubezen in o poslednjih trenutkih mladega zločinca ter se končuje osebnoizpovedno. Ludvikov prevod je rahločuten in ubran, spremna beseda pa prodorna in vsestranska.

Drugega slovanskega lirika Lermontova je za zbirko, kakor je bilo pričakovati, pripravil Klopčič. Lirika tega ruskega poeta je predvsem premišljujoča in prežeta z ironijo, ki ima svoje korenine v užaljeni in zatirani človečnosti. Takšna je tudi krajša poema s kavkaškim koloritom Valerik, pesnikovo pismo razvajenemu aristokratskemu dekletu o nesmiselnosti in okrutnosti vojskovanja. Klopčičeva spremna beseda obravnava, razumljivo, Lermontova predvsem s sociološkega, a tudi z izraznega vidika.

Peti pesnik v prvi skupini naše zbirke je italijanski realist Carducci, glasnik življenjske radosti, ki vre iz poganske antike in toskanske zemlje, beremo ga v uspelih Zlobčevih in nekoliko trših Gradnikovih prevodih. V spremni besedi Zlobec poudarja potrebo po prevrednotenju Carduccičevega dela in dopolnjuje ustaljeno predstavo o njegovi duhovni podobi, po kateri je igral predvsem vlogo glasnika italijanskega risorgimenta.